

Lezingen

- Spr 9, 1-6 (Eet van mijn brood en drink van de wijn)
- Joh 6, 51-58 (Ik ben het Levend Brood)

Thema: Kerkgebouw en christelijke identiteit

Homilie

Geachte Medegelovigen,

“Ik ben het levend brood dat uit de hemel is neergedaald. Wie van dit brood eet, zal leven in eeuwigheid.” Verschillende zondagen na elkaar lazen we passages uit het zesde hoofdstuk van Johannes, een lang hoofdstuk waarin Jezus merkwaardige uitspraken doet over wat ooit het kernstuk zou worden van de christelijke liturgie.

Verleden zondag heeft de predikant ons nog maar eens duidelijk gemaakt wat brood en wijn sedert de late Steentijd tot op de dag van vandaag letterlijk en figuurlijk betekenen en wat Jezus daaraan heeft toegevoegd. Het is van belang dat wij van die gelaagde betekenis op de hoogte zijn, ook al om in deze tijden van religieus analfabetisme anderen daarover juist te kunnen informeren.

Vandaag wil ik het hebben over iets wat mij – en misschien ook U – in de voorbije weken speciaal heeft getroffen. U herinnert zich wellicht hoe tijdens de storm van dinsdag 8 juli de toren van de Sint-Amandskerk in de Mechelse deelgemeente Heffen neerviel op het dak van het schip en daar een ware ravage aanrichtte. Mensen waren er het hart van in en troffen dadelijk maatregelen om het gebouw zoveel mogelijk te beschermen tegen verder onheil. Ook burgemeester Bart Somers kwam ter plaatse en zette zich persoonlijk in om zo vlug mogelijk met de herstellingswerken te beginnen. Het gaat natuurlijk om een geklasseerd gebouw en we weten ook dat de gemeenteraadsverkiezingen in aantocht zijn, maar we kennen de man voldoende om te weten dat zijn gedrevenheid niet geveinsd is. Zonder de tussenkomst en de actieve steun van de overheid zou het trouwens niet lukken.

Eén persoon liet alleszins een diepe indruk na. Het gaat om een wat oudere man, iemand “uit de bouw,” zoals dat heet. Samen met een paar vrijwilligers was hij bezig de eerste, noodzakelijke werken uit te voeren. Zijn ouders, gezins- en familieleden, en ook hijzelf waren in die kerk

gedoopt, zo zei hij, hadden er hun communie gedaan of waren er getrouwd, en dat was ook het geval met de meeste inwoners van het dorp. En al was hij zelf niet meer gelovig, zonder die kerk kon hij zich zijn eigen bestaan en dat van zijn dorpsgenoten niet indenken. Sociologen zouden zeggen dat de identiteit van de Heffenaars, of ze nu gelovig, half-gelovig of ongelovig zijn, in grote mate bepaald wordt door hun kerk.

Ik was ontroerd en voelde mij ook opgelucht. Eindelijk was er eens iemand, een rustige, hardwerkende mens, die in simpele bewoordingen en zonder omwegen voor de camera durfde te zeggen waar het in het leven op aankomt. Wie over gezond verstand beschikt, die weet toch dat kerken, tempels, gebedsplaatsen van welke godsdienst dan ook, wezenlijk verbonden zijn met het bestaan, het denken, de emoties, ja, de ‘identiteit’ van miljoenen mensen op aarde. Wie mensen respecteert, respecteert ook en vooral zijn heilige plaatsen.

Wanneer fanatici hun tegenstander in het hart willen treffen, zullen zij hun pijlen vaak richten op diens religieuze gebouwen. Dat hebben we gezien tijdens de Franse en Russische Revoluties, bij de nazi's, die synagogen in brand staken; dat hebben we ook gezien tijdens de recente Balkanoorlogen, of in Irak, waar vooral kerken en kloosters het mikpunt werden van fundamentalisten. Of denk gewoon aan de Turkse president, die, tegen alle afspraken in, van de Ayia Sophia opnieuw een moskee maakte, kwestie van de Grieks-orthodoxe en andere christenen wat te treiteren. En herinnert U zich nog de emotie van de Parijzenaars op die maandagavond van de Goede Week, nu 5 jaar geleden (15 april 2019), toen de Notre-Dame in brand stond?

Heilige plaatsen, ze zijn met ons leven verbonden. Als ik over dit soort dingen nadenk, gaan mijn gedachten onwillekeurig naar die fameuze 23ste februari van het jaar 303, toen keizer Diocletianus zijn christenvervolging begon met de spectaculaire afbraak van een kerk in zijn onmiddellijke buurt. 23 februari was bij de oude Romeinen het feest van de *Terminalia*. Op die dag werden jaarlijks de *termini* gevierd, dat zijn de grensstenen die geacht werden landerijen en grondgebied te beschermen tegen indringers en allerlei onheil, en waaraan een sacraal of zelfs goddelijk karakter werd toegeschreven. Omdat februari oorspronkelijk de laatste maand was en Nieuwjaar op 1 maart viel, was men de *Terminalia* ook gaan zien als het feest van het jaareinde of van het ‘einde’ zonder meer. Door die dag uit te kiezen voor de bewuste afbraak en het begin van een grootschalige campagne tegen de christenen, wilde de keizer benadrukken dat het nu eens en voorgoed moest *gedaan* zijn met die vreselijke godsdienst, dat het einde van zijn geduld bereikt was.

Officieel was die godsdienst al heel lang verboden, maar de laatste veertig jaar hadden de autoriteiten niets meer tegen de christenen ondernomen, die inmiddels een netwerk hadden uitgebouwd van de Britse eilanden tot de kusten van Indië. Om eucharistie te vieren kwamen ze bijeen in privéwoningen of rond martelarengraven, maar naarmate hun aanhang groeide, waren ze begonnen ook aparte kerkgebouwen te construeren. Geleidelijk evolueerden die van gewone vergaderruimten tot gebouwen die als heilig en onschendbaar werden beschouwd, zoals dat heden nog het geval is.

Ondertussen ging het slecht met het Romeinse Rijk, dat in een diepe economische, politieke en militaire crisis verkeerde. Traditionele Romeinen en ook de keizer, nochtans een bekwaam en rechtgeaard man, schoven de schuld voor al die tegenspoed in de schoenen van de christenen. Men dacht dat de oude goden vertoornd waren omdat hun cultus door een aanzienlijk deel van de bevolking werd verwaarloosd en dat ze dat lieten blijken door het Rijk in de chaos te storten. Om het tij te keren, moest het christendom dus worden uitgeroeid. De vervolging zou tien jaar aanslepen, tot in het voorjaar van 313, en vele honderden slachtoffers eisen. Maar dat is een ander verhaal.

Bij het begin van de vervolging (303) resideerde Diocletianus niet langer in Rome, maar in Nicomedië, een stad niet ver van Byzantium (het huidige Istanbul), aan de Aziatische zijde van de Zeeëngten. Wat hem bijzonder nerveus maakte, was niet alleen het feit dat heel wat leden van zijn eigen personeel de nieuwe religie waren toegedaan, maar ook dat de christenen in de onmiddellijke nabijheid van het paleis een grote kerk hadden neergezet. Stel U de man voor, telkens wanneer hij uit het raam keek... Dat kerkgebouw was voor zijn gebruikers een heilige plaats, maar het was ook een teken van macht, een uitdaging aan het adres van de keizer. Diocletianus begreep dat maar al te goed. Daarom beval hij de afbraak van alle christelijke cultusgebouwen. Het allereerste slachtoffer, op die eigenste 23ste februari, werd de kerk van Nicomedië, de kerk tegenover het paleis. Zij werd met de grond gelijkgemaakt.

Vandaag de dag worden in Nederland en België en in andere landen van West-Europa tal van kerken aan de eredienst onttrokken, zoals dat heet. Sommige worden gewoon afgebroken, want het onderhoud van zulke gebouwen kost bakken geld. Het gevaar komt ditmaal niet van Romeinse potentaten, van de storm of van de bliksem, maar van binnenuit. Het zijn gelovigen die het laten afweten, doorsnee-burgers die niet het flauwste idee hebben van hun eigen geestelijk (en materieel!) patrimonium, bisdommen

die met de rug tegen de muur staan of weinig voeling hebben met wat de mensen werkelijk bezighoudt, gemeentebesturen zonder interesse, want niet elke burgemeester is een Bart Somers of een Hans Bonte.

En dan plots zien we mensen als die van Heffen, die spontaan aanvoelen wat anderen niet snappen. Dat die bewuste man geen geloof zou hebben, gaat er bij mij moeilijk in. Ik kan natuurlijk niet in zijn hoofd kijken, en het gaat mij ook niet aan, maar wellicht bedoelt hij gewoon dat hij niet langer achter verouderde denkbeelden of kinderachtige voorstellingen staat, maar is dat niet normaal? Ook *wij* weten – om maar iets te zeggen – dat God geen grijsaard is die ons ergens van achter de wolken zit te bespieden. Ook *ons* hart wordt soms overstelpt door ontmoediging en twijfel, want wij zijn nu eenmaal mensen. Maar daarom is ons uiteindelijk vertrouwen in God niet minder groot.

Laten we hopen en bidden dat wanneer de kerk van Heffen zal zijn gerestaureerd, er zich opnieuw voldoende verantwoordelijken zullen aanbieden om van het gebouw een broederlijke ontmoetingsplaats te maken én een sacrale ruimte, waar in sereniteit en schoonheid Gods Woord zal worden verkondigd, en waar men het Brood en de Wijn, het Lichaam en Bloed, het volle Leven van Gods Gezalfde, met elkaar zal delen.

© Hans.hauben@kuleuven.be